

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 19.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази за време бављена позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ИЗАЗИВАЊУ ГЛУМАЦА.

(Свршетак).

Докле се год изазивање на позорници, после ваљане игре, буде сматрало као одликовање глумца, сваки уметник; па баш и ја сам, биће задовољан, кад се што чешће изазове; јер то је знак, да се публици допао; а допадање је за нас прека потреба — ми глумци тако рећи, од тога живимо. То не само да нам ласка и чини задовољство, него веома много доприноси нашем уметничком положају, неизмерно утиче на наш правац, а младим људима готово осигурава читаву будућност. Али, да се допадање изражава тако на луд начин, као што је изазивање, то мора рђаво утицати на сваког глумца, који часно мисли о својој уметности.

На многим је позорницама забрањено изазивање на отвореној сцени, а допуштено, кад се завеса спусти. То не само да је недоследно и готово рећи, будаласто, него је и неправично. Навика је већ постала таква, да публика често пута цени успех глумачки по изазивању; а на тај начин често се дешава, да слабији глумац, само ако има последњу, завршну реч у чину, може имати чешћа изазивања; док, можда, далеко надмашнији уметник веома се мало изазива или, можда, никако; јер случајно нема у улози својој ништа да каже на крају чина. А изазивање, опет, при отвореној сцени, често до неба пара својом неразумношћу.

Примери најбоље говоре: Дон Карлос истрчи на поље са писмом, што га је добио од принцезе Еболијеве. Принцеза

тражи писмо натраг, виче за Карлосом, колико је грло доноси, али се он не враћа. Шта га се тиче, што га зове и што се напреже вичући сирота Еболијева?! Не осврће он на то ни главе. Али чим га позва неколицина из публике, а он на врат на нос, те на позорницу. Принцеза, која би га сад у овакој прилици једва дочекала, те да покуша отети му писмо, наравно мора да се чини као да га и не види, него се као права луда у најгрознијој неприлици окреће на страну, само да силом и не примети Дон Карлоса док се он понизно не поклати публици. Па кад он то сврши, онда тек стане запевати и јадиковати, што принц не ће никако да се врати.

Меркуција у „Ромеу и Јулији“ прободу. Он се онако пун сарказма, као што је био, умирући, једва довуче до свог стана и — нестане га са позорнице. Сад, кад сваки треба да себи уобрази, да је он умрљо, публика га изазива и он здрав и чист, са осмејком на лицу — искочи на позорницу, па све весело поздравља и клања се чило на све стране. Ја сам некада играо *Меркуција*, и у таким приликама, кад сам већ морао поново да изађем на позорницу, ја сам се помагао тиме, (само да би што год остало од илузије), да сам замолио *Бенволија*, да ми помогне изићи; излазио сам, дакле, ослањајући се на њега и нисам се клањао публици, нити је са осмејком поздрављао.

Изазивање је, просто, за тингл-тангл, па чак и ту да се допусти само при певању куплета.

Ја ћу да идем чак и даље. Мени изгледа, да је појављивање на изазивање публике просто и не достојно и да понижава нас глумце. Рецимо, дакле, да ја добро играм и публика изриче своју пресуду, која, разуме се, гласи: „Задовољни смо и тапшемо ти; то је од наше стране у неколико благодарност за твоју добру игру“.... Па зашто, молим вас, морам сад опет ја, да захваљујем за ту благодарност?... Публика, обично се вели, има права, да изражава своје допадање. Лепо, али она, тако исто има на тај начин права, да изрази и своје негодовање. Али, да оставимо то на страну, па кад већ гледаоци имају право да изражавају своје допадање — добро: нека, дакле, тапшу, докле им је воља, кад им се чија игра допада. Али то се њихово право ничим не крњи, ако онај, коме пљескају, не изиђе.

Глумцима бечког дворског позоришта баш ни најмање не одузима то част, што им је забрањено излазити на позорницу после изазивања. Допадање, какво сам дочекао у Бечу, једва сам још у Америци доживео.

Јосиф Вагнер, опет, кад сам још у својим раним годинама био код дворског позоришта у Бечу, играо је прекрасно *Макса Пиколоминија*. Па после оног призора, где се каже: „Дувајте, јаче дувајте! Еј, да су то нешто шведске трубе!“ загрми громовити аплауз, па ти се чини, е не ће никад престати. Не прође дуго, а завеса се диже. Тапшање престаде као пресечено, а цела публика чисто занемима. Она се готово уплаши и помисли, да је нису рђаво разумели, да нису поверовали, као да је она хтела стари обичај у позоришту да повреди, те да силом натера, да се глумац појави на њихово изазивање. Да, завеса се збиља дигла, али на позорници — друге декорације, други намештај и представљачи прве појаве четвртога чина. Публика даде душом.... Зар то допадање са бурним одобравањем, које је дуже трајало него што је потребно да се позорница преруши, није исто тако ласкаво било за *Вагнера*, као и да се за то време чак и десет пута поклонно на позорници?!

И И С Т И Ж И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Париска сиротиња), драма у 5 чинова, с предигром, приказана је у нашем позоришту уз нову поделу улога, а уз доста мало публике, дне 12. новембра, с прилично slabим ефектом, што је посве природно, кад се узме, да је та драма и гледом на садржај и гледом на технику посве шаблонски написана. Обичан роман из живота, шаблонски драматизован, није могао у публици пробудити осећај сажаљења и страха, те ни измирење тих ефеката, како то Аристотел и Лесинг од добре драме изискују. Сам предмет те драме је доста стереотипан. Богати варалица стоји на рубу пропасти, те смишља, да спасе, што се још спасти даде проглашењем лажнога банкрота. У последњем часу долази к њему морски капетан Берније (Васиљевић), да му повери своју приштедњу од 250,000 франака у похрану, и не слутећи, што тај варалица банкар Вилбрун (г. Лукић) намерава. Све то гледа банкарв књиговођа, Плантроз,

(г. Ружић) уља као и његов принципал, те сад није друкчије, него да банкар свому књиговођи залепи уста с неколико тисућа франака од тога новог плена. У то ето натраг капетана Бернијера. Сав је узрујан, он тражи свој новац натраг, јер је чуо сумњиве гласове о банкарку, а он ето сав дрхће од ужаса, да његова приштедња, намењена његовој милој породици, тако јадно пропадне; и док се банкар у сто неприлика налази, те све измишља, да повратак поверене му своте одгоди, узрујаност и разјареност јаднога капетана постигне свој врхунац, и он паде мртав, ударен од капи. Књиговођа Плантроз (г. Ружић) сакрива признаницу, што је пала на земљу, те у напред смишља, како да том признаницом варалицу банкара добро експлоатише.

Све то збива се у предигри. Што сада долази, развучено у пет чинова, тому се свако, ко је само једну сличну драму видио, лако може доислити. Настаје борба сиромаштва несретне по-

родице капетана Бернијера са бездушношћу банбара Вилбруна, који је њему поверених 250,000 франака. проневерило; најпосле ето Плантроза, који све одаје, спасава (?) породицу Бернијереву, а банкара доводи у тамницу.

Није ли очевидно, да је то посве обични, драматизовани роман, са неколико епизода, којима се сама главна радња развучи кроз пет чинова, а овамо већ из саме предигре посве јасно знадемо, шта ће се све догодити, и како ће се ствар свршити, буде ли ишла својим природним путем. Разуме се, дакле, само по себи, да ту о интересовању до краја, о напетости, о градуацији осећаја за судбину појединих лица, не може бити ни говора, — а то је основна погрешка ове назови драме. Ево шта вели естетика о том: „Решење мора бити увек природно и потпуно мотивисано, али то решење, ако се не ће да интерес ослаби, не сме бити у целом намештању комада јасно и очевидно; гледаоци морају му се тек надати, нити се бојати, да ће се тако свршити.“

У овом комаду је и протазис и епитазис и катастрофа епском ширином и јасношћу, а нипошто драмском краткоћом и живахношћу изведена.

Ко је главни јунак? Ту се не боре људи међу собом, ту се боре два принципа: поштено сиромаштво и преварно богатство. Носиоци тих двају принципа нису драмски занимљиви, немају ничега што би њиховој борби подавало обележје трагичне судбине. Удова Бернијерева жртвује се за децу, храбро подноси сиромаштво; па ипак како је малодушна, кад хоће да си сама живот узме, и место да кћер своју охрабри, она пристаје на то, да и кћи с њом заједно умре. Том малодушношћу она престаје бити драмски занимљивом. Много је боље карактерисан принцип зла: у банкарну и његовом књиговођи; а ипак овде побеђује принцип добра.

Ово умирање на бини потсећа нас на обичну прозу живота, која не спада ни у драму из грађанскога живота.

Ова драма са својом предигром сећа нас на оне слике са цедуљом на устима, којима се тако круто смеје Лесинг у Лаокону. Писац је мислио, да није доста јасно своју ствар извео ни у целих пет чинова, пак јој је додао још и предигру. Наравно, кад слике нису задахнуте саме по себи животом, нека говоре цедуље и предигре. Ја разумем корове у античким драмама, разумем предигру у Фаусту; тамо, где богови предестинирају радњу целога комада, имаде то смисла, да разумемо и њихове намере, али у овом комаду све зависи од људи.

Свакако би било zgodније прозвати овај комад: позоришном игром, него драмом.

Господа глумци као да нису били добро диспозовани. Је ли им се не свиђа нова подела улога, или их и сам комад није могао одушеви-

ти: тек је ишло прилично тромо и укочено. Само г. Ружић унео је у сам комад живота. Г. Марковићка боља је у веселим, него у жалосним улогама; г. Марковић био је добар. Он говори с осећајем, и драго нам је, што нас ја послушао, те што се труди, да разумљиво и јасно изговара.

Г. Бакаловић је увек добар у смешним улогама, само нека пази, да не замењује улогу комичара са улогом clowna; јер то је велика разлика, а драго нам је, да он то знаде.

Г. Спасић је био добар.

Уверен сам, да би г. Лукић, којега публика тако радо на позорници гледа, био као свагда и овај пут изврстан, али то је било очевидно, да јуче није био добро диспозован, чиме не ћу да речем, да није своју ствар добро извео, али тек много вреди и субјективно расположење.

Видели смо и нову глумицу гђ-цу Весићеву. Доста се сигурно креће, само нека још добро пази, кад треба говорити, и нека јој не смета публика, пак ће све добро бити. *Ars est longa, vita brevis.* Живот лети, а уметност је: тврда орах.

Ј. Хр.

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Репертоар) народног позоришта у Београду промењен је био овако:

У уторак 12. новембра: „Тартиф“.

У четвртак 14. новембра „Све за сина“.

У суботу 16. новембра: „Сељак као милионар“.

У недељу 17. новембра: „Лазар“ (Цветићев).

П О З О Р И Ш Т Е.

(Гордана) „Budapesti Hirlap“, упознавајући мађарски свет са Горданом, пише о тој шали нашег Лазе Костића ово: „Гордана се зове позоришно дело, које је написао наш дични и одлични земљак и српски песник *Лазар Костић*. То дело читали смо у француском преводу. То је на романтичан начин драматизована, лепа приповетка. Главни је јунак Гордана, бајна жена ускока Вукосава, који допаде ропства Алал-бегова. Гордана се обличује у мушко одело и смелом игром својом ослобађа мужа свога из сужањства. Предмет је узет, као што нам се чини, из српских народних песама. То се види и по томе, што су у делу многи епски мотиви, који, по наивности и примитивној суштини својој, немају сигурна ослоњаца на позорници. Али има у делу многих призора, који су написани из дубине срца, правим песничким заносом и полетом. Ти и такви призори кадри су да прославе славног српског лирика: *Лазу Костића!*“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

10. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 7.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 16. НОВЕМБРА 1891.

ПРВИ ПУТ:

ТРИ ЖЕНЕ У ЈЕДАН МАХ.

Шаљива игра у I. чину, од Александра Космара, с немачког превоо Окомир. — Редитељ: Добриновић.

О С О Б Е:

Грофица Касетијева	Т. Лукићка
Ласкари, мајор	Васиљевић
Годифет, трговац	Добриновић
Бригита, жена му	В. Васиљевићка
Карло, војник	Рајковић
Пиколо, слуга грофичин	Бакаловић
Нина, служавка грофичина	М. Марковићка

Војници и слуге. — Догађа се у замку грофичином на граници француској, близу Шамберија.

ПРЕ ТОГА:

ПАРТИЈА ШИКЕТА.

Шаљива игра у I. чину, по Фурнијеру и Мајеру превоо Ф. Обернежевић. — Редитељ: Добриновић.

О С О Б Е:

Шваље Рошферије	Ружић
Анатол, син му	Спасић
Мерсије, пре тога трговац	Лукић
Ружа, кћи му	Ј. Весићева

Збива се у Паризу, у Мерсијеревјој кући.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираће ове комаде:

1. Увертира за оперу: „Nabucodonosor,“ од Вердија. —
2. „Operettenschau. Potpourri,“ од Амброжа.

У недељу 17. новембра *први пут*: „Врачара“. Слика из српског живота у 3 чина, с певањем, написао В. М. Миљковић. Музика од Пихерта.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.